

**UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN
BUCUREȘTI**

FACULTATEA DE DREPT

Program de studii universitare de master

Drept intern și european al afacerilor (DIEA)

Forma de învățământ: cu frecvență

DREPT EUROPEAN AL AFACERILOR

- Suport de curs -

Conf.univ.dr. Aurelian Gherghe

Dreptul european al afacerilor

-suport de curs-

1. Introducere în *Dreptul European al Afacerilor*

2. Grupurile Europene de interes Economic (GEIE)

- Necesitatea reglementării grupurilor europene de interes economic la nivel comunitar
- Constituire GEIE

3. Societatea Europeană (SE)

- Istoricul adaptării unei reglementări unitare
- Necesitatea reglementării societății europene
- Societatea cooperatistă europeană

4. Libera circulație a mărfurilor

- Politica comercială comună
- Libera circulație a mărfurilor în spațiul european
- Dreptul de proprietate intelectuală și industrială și libera circulație a mărfurilor

5. Libera circulație a persoanelor

- Aspecte generale privind libera circulație a persoanelor
- Spațiul *Schenghen*

-România și spațiul *Schenghen*

6. Libera circulație a serviciilor

- Accesul societăților la libertatea de stabilire și de prestare a serviciilor
- Dreptul comun comunitar al libertăților de stabilire și de prestare a serviciilor

7. Libera circulație a capitalurilor

- Aspecte generale
- Liberalizarea deplasărilor de capitaluri

1. Introducere în Dreptul European al Afacerilor.

Dreptul european al afacerilor reprezintă o disciplină care studiază dreptul Uniunii Europene, din perspectiva construcției europene, cu particularitățile ce țin de specificul unui mediu de afaceri în cadrul uniunii economice și monetare și în funcție de specificul politicilor la nivel european.

Dreptul european al afacerilor se caracterizează ca o subramură a dreptului european, cu conținut pluridisciplinar care decurge din numeroasele relații sociale avute în vedere, în cadrul căreia se urmărește disciplinarea unor relații sociale formate în jurul mediului de afaceri și cu accent pe mediul de afaceri european, cu implicațiile specifice la nivelul reglementărilor din Uniunea Europeană .

Dreptul european al afacerilor este o ramură a dreptului european care se concentrează pe regulile izvorâte din tratatele fondatoare ale Uniunii Europene și din tratatele de modificare, pe tratatele încheiate de Uniune cu statele terțe, pe jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, referitoare la piața comună generală, cu politica specifică la nivel de uniune, pe piețele specifice (agricultură, transport, mediu, energie etc.), cu accent pe ideea de uniune economică și monetară, pe moneda unică la nivel european, pe cele patru libertăți de circulație (mărfuri, capitaluri, persoane și servicii), pe reguli specifice la nivel european în materie de concurență, pe reguli specifice de drept financiar și fiscal în spațiul european al afacerilor, mai ales cu implicații privind dreptul european al contractelor și cu eforturile de armonizare la nivel european, inclusiv cu accente în dreptul penal, pentru măsuri de combatere a criminalității specifice dreptului european al afacerilor. La nivel de sens universitar al noțiunii, dreptul european al afacerilor ar îngloba aspectele ce țin de moneda unică, cele patru libertăți de circulație (mărfuri, capitaluri, persoane și servicii) și regulile de concurență (poziții dominante, concentrările, ajutoarele de stat, întreprinderile publice), însă această interpretare este limitativă, deoarece trebuie înlocuită cu o perspectivă mai generală, care să țină cont de faptul că dreptul european al afacerilor presupune implicații și are un câmp de aplicare mai vast decât atât.

Dreptul european al afacerilor este strâns legat de dreptul Uniunii Europene, care este un corp important de principii, reguli și norme care se înscriu printre ramurile cele mai diversificate ale dreptului, cu legături cu alte ramuri, iar dreptul european al afacerilor nu este doar o ramură a dreptului Uniunii Europene, ci vizează piața unică, dar și piețele privind agricultura, transporturile etc. Ca definiție, se consideră că dreptul european al afacerilor constituie un ansamblu de principii și norme juridice conținute de Tratatul sau elaborate de instituțiile Uniunii Europene, prin care se urmărește în principal dezvoltarea și buna funcționare a pieței interne a Uniunii Europene, fiind vorba despre un ansamblu vast și coerent de principii și norme care au corespondență în dreptul național al statelor

membre.

Dreptul european al afacerilor înseamnă analiza principiilor și a dispozițiilor existente la nivelul dreptului Uniunii Europene, cu accent pe dezvoltarea și funcționarea eficientă a Pieței unice europene, pe respectarea libertăților fundamentale ale persoanelor și pe dezvoltarea economică și socială. Conform art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană, Uniunea Europeană se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, a libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților, iar aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați.

Dreptul european al afacerilor privește relațiile comerciale și civile din piața unică a Uniunii Europene, cu implicații pe latură privată, adică cu privire la tranzacțiile civile și comerciale europene cu element de extraneitate, sau publică, cu privire la politicile comune din sfera economică, realizate de instituții europene (sistemul de taxe, taxa pe valoare adăugată, subvenții guvernamentale, protecția consumatorilor, publicitatea, mediul, concurența, sănătatea).

Dreptul Uniunii Europene privind afacerile reprezintă o ramură de drept, o parte a dreptului Uniunii, care se ocupă cu studiul regulilor privind acțiunea agenților economici și a statelor în spațiul pieței interne.

Dreptul european al afacerilor, cu legătură directă privind sistemul juridic european și cu procesul de integrare la nivel european, reprezintă o disciplină cu implicații pluridisciplinare, deoarece un drept european al afacerilor nu înseamnă o viziune strict limitată la piața internă și la libertățile de circulație, ci, mai mult de atât, într-un sens mai larg, reunește norme juridice aparținând de ramuri de drept diferite, depășind sfera unui drept comercial, adică din dreptul civil, dreptul financiar și fiscal, din dreptul muncii, din dreptul european al contractelor, din dreptul penal cu implicații specifice etc., acest rezultat fiind realizat la nivelul legăturilor și prezentării disciplinei într-o viziune integratoare. Existența dreptului european al afacerilor este justificată în ideea realizării principiilor din preambulul Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și vizează aspecte ce țin de consolidarea economiilor naționale și de convergența acestora, cele privind uniunea economică și monetară care presupune o monedă unică și stabilă, are în vedere progresul economic și social al popoarelor lor, ținând seama de principiul dezvoltării durabile și în cadrul realizării pieței interne, al consolidării coeziunii și protecției mediului, precum și aplicarea politicilor care asigură progrese concomitente în domeniul integrării economice și în celelalte domenii.

Dreptul european al afacerilor este considerat ca fiind partea cea mai importantă a dreptului Uniunii Europene, deoarece are la bază ideea care a stat la baza procesului de integrare economică și la baza construcției europene, care să țină piept noilor puteri mondiale, iar dreptul european are ca obiect favorizarea dezvoltării economice rapide a Uniunii Europene și favorizarea comerțului. Referitor la dreptul european al afacerilor, ca metodă de reglementare, se pune accent pe armonizarea dreptului european al afacerilor și pe uniformizare. Inspirația doctrinară a dreptului european al afacerilor se regăsește în liberalismul economic.

2. Grupurile Europene de interes Economic (GEIE).

Cu mult înaintea instituirii unei Piețe Unice Europene, atât Comisia Europeană, cât și Parlamentul European au realizat cerința unui instrument legal specific care să ajute cooperarea transnațională și interprofesională între operatorii economici, în special întreprinderile mici și mijlocii (IMM). Primele propuneri în legătură cu acest subiect au venit din partea Parlamentului European la începutul anilor '70, dar s-a ajuns la un acord la nivelul Uniunii Europene numai pe la mijlocul anilor '80, în cadrul de atunci al începutului legislației Pieței Unice a Uniunii Europene.

Baza legală pentru Grupurile Europene de Interes Economic este Regulamentul Comunităților Europene nr. 2137/85, care a fost publicat în „Jurnalul Oficial al Comunităților Europene” L 199 din data de 31 iulie 1985. Implementarea unor dispoziții a fost întârziată la statele membre ale Uniunii Europene; fiecare stat a votat implementarea legilor care reglementează anumite probleme referitoare la grupări și a instituit reguli necesare pentru înregistrarea grupurilor europene de interes economic (GEIE). Unele dintre statele membre ale Uniunii Europene au adoptat târziu aceste legi de implementare

(ca de exemplu Italia, Luxemburg, Austria, România); Cipru nici până acum nu a adoptat o lege iar în Liechtenstein, a fost de asemenea întârziată adoptarea.

Legislativul german a adoptat *EWIV-Ausfuehrungsgesetz* (Legea pentru Implementarea Grupărilor de Interes Economic) din 14 aprilie 1988, care a fost publicată pe 22 aprilie 1988 în *Bundesgesetzblatt I* (Monitorul Oficial German). Potrivit Legii de implementare germană grupurile au putut fi înregistrate în Germania după 1 iulie 1989.

GEIE sunt armonizate în măsura în care se face trimitere la o singură lege – Regulamentul Consiliului Uniunii Europene nr. 2137/85, care este același pentru toate țările membre ale U.E. (și produce efecte în statele membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb – AELS, în cele ale Spațiului Economic European – SEE – în Norvegia, Islanda și Liechtenstein).

Mai puțin armonizată este denumirea: fiecare limbă a Uniunii Europene are propriul său mod de exprimare cu privire la Grupul European de Interes Economic și abrevierea sa. Astfel, de exemplu, în limba franceză --*Groupement europeen d'interet economique*(GEIE), în limba germană --*Europaeische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*(EWIV), în limba italiană --*Guppo Europeo di Interesse Economico*(GEIE), în limba olandeză – *Europees Economisch Samenwerkingverband* (EESV), în limba spaniolă --*Agrupacion Europeo de Interes Economico*(AEIE) etc.

Specialiștii UE în *legislația societăților comerciale* precum și întreprinzătorii consideră că din punct de vedere al armonizării este o lipsă certă că aceasta formă juridică are câte un nume diferit sau abreviere în fiecare limbă oficială a UE. Cu toate acestea, se poate afirma că aceasta se potrivește mai bine într-o Uniune Europeană multi-lingvistică.

Grupurile europene de interes economic (GEIE) sunt reglementate în România prin dispozițiile Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției (Titlul V, Capitolul II, art. 232-237 indice 2).

La nivel comunitar, GEIE au fost înființate prin Regulamentul nr. 2137/85 al Consiliului privind Grupul European de Interes Economic, publicat în „Jurnalul Oficial al Comunităților Europene” nr. L 199 din 31 iulie 1985.

GEIE au fost înființate cu scopul de a încuraja și de a înlesni cooperarea între întreprinderile de naționalitate distinctă, prin oferirea unui instrument juridic suplă, capabil să înlăture formalismul excesiv care marca înființarea societăților comerciale. Altfel spus, grupul european de interes economic are ca scop facilitarea dezvoltării activităților economice ale membrilor săi și perfecționarea sau dezvoltarea rezultatelor acestor activități, însă fără a se crea profit pentru sine.

3. Societatea Europeană.

- Istoricul adaptării unei reglementări unitare
- Necesitatea reglementării societății europene
- Societatea cooperatistă europeană

Societatea europeană (cunoscută sub denumirea sa latină „Societas Europaea” sau SE) este o societate constituită conform legislației UE. SE are propriul cadru juridic și poate funcționa ca entitate unică în întreaga UE.

În 2001, după circa 30 de ani de negocieri, UE a adoptat Regulamentul privind statutul societății europene și directiva conexă privind participarea lucrătorilor la societățile europene.

Acest act legislativ a intrat în vigoare în 2004. Acesta vizează reducerea costurilor administrative ale societăților, le oferă acestora o structură juridică adecvată pentru activitățile transfrontaliere ale acestora în cadrul UE și le ajută să evite o parte din constrângerile juridice și practice care rezultă din existența a 28 de sisteme juridice diferite.

Conform statutului societății europene, o SE poate fi constituită prin:

- fuziune;
- înființarea unei societăți holding;
- crearea unei filiale comune;
- transformarea unei societăți existente înființate conform legislației naționale.

SE trebuie să aibă un capital subscris de cel puțin 120 000 EUR, iar sediul social și administrația centrală trebuie să fie amplasate în același loc.

4. Libera circulație a mărfurilor.

4.1. Precizări prealabile

Libera circulație a mărfurilor este o modalitate de a îndeplini misiunea Comunității, prin stabilirea unei piețe comune și a unei uniuni economice și monetare, definită prin Tratatul Instituind Comunitatea Europeană (TCE).

Potrivit principiilor TCE, activitatea Uniunii este subsumată și politicilor liberei circulații a mărfurilor: interzicerea între statele membre a drepturilor vamale și a restricțiilor cantitative la importurile și exporturile de bunuri, precum și a tuturor celorlalte măsuri cu efect echivalent și stabilirea unei piețe interne caracterizată prin eliminarea, între statele membre, a obstacolelor în calea liberei circulații a bunurilor (art.3, part. 1, lit. c).

În cadrul părții a treia, "*Politicile comunității*" prima reglementare este consacrată "*Liberei circulații a mărfurilor*". În cadrul acestei reglementări comunitare originare, art. 23 și 24 conțin dispoziții generale, iar art. 25-27 se referă la "*Uniunea vamală*", în timp ce art. 28-31 stabilesc condițiile referitoare la "*Interzicerea restricțiilor cantitative între statele membre*".

Libera circulație a mărfurilor ocupă un loc esențial în cadrul construcției comunitare, fiind reglementată în Titlul I al Părții a treia [art.23-31 TCE (ex.art.9-37)], înaintea dispozițiilor referitoare la libera circulație a persoanelor, serviciilor și capitalurilor. Libera circulație a mărfurilor are la bază uniunea vamală al cărei conținut este prevăzut în art. 23 al TCE potrivit căruia: "*Comunitatea este fondată pe o uniune vamală care cuprinde ansamblul schimburilor de mărfuri și care implică interzicerea, între statele membre, a unor drepturi de import și de export și a oricăror taxe cu efect echivalent, precum și adoptarea unui tarif vamal comun în relațiile lor cu statele terțe.*" C.J.C.E. nu a restrâns noțiunea de uniune vamală la interzicerea taxelor de import și export și la adoptarea unui tarif vamal comun, ci a interpretat în mod extensiv această noțiune, care presupunea și eliminarea oricărei bariere "*de natură pecuniară, administrativă sau de orice altă natură*".

Instituirea uniunii vamale între statele membre permite condiții egale de concurență între participanții la circuitul comercial și productiv făcând posibilă stimularea producției și a varietății sortimentale a mărfurilor, impunerea pe piață a celor mai competitive produse,

ținându-se seama și de costul lor de producție, concentrarea și specializarea producției și a întreprinderilor cât și implantarea acestora în zonele cele mai indicate economic și productiv.

Prin urmare, libera circulație a mărfurilor are la bază uniunea vamală și presupune și interzicerea restricțiilor cantitative și a măsurilor cu efect echivalent, precum și interzicerea discriminărilor fiscale pe baza naționalității.¹

4.2. Domeniul de aplicare al liberei circulații a mărfurilor

4.2.1 Noțiunea de marfă

Noțiunea de "*marfă*" a fost interpretată de C.J.C.E. în sens larg, aceasta cuprinzând "*orice produs cu valoare economică, susceptibil de a fi obiectul tranzacțiilor comerciale*", indiferent de natura sau particularitățile bunului.

Sunt de asemenea bunuri, cele cărora li se aplică dispozițiile referitoare la libera circulație a mărfurilor, electricitatea și gazele naturale, monedele, dacă acestea au ieșit din circulație într-un stat membru precum și materialele, suportul pe care sunt înregistrate sunetele, filmele și alte produse utilizate pentru difuzarea mesajelor televizate (spre deosebire de emisiunea mesajelor televizate, care se supun regulilor referitoare la libera circulație a serviciilor).

Prin urmare, libera circulație a mărfurilor vizează "*toate bunurile evaluabile în bani și care pot face obiectul tranzacțiilor comerciale, orice excepție fiind necesar a fi prevăzută expres în tratat*".

4.2.2 Originea produselor

Conform art. 23 alin. 2 și art. 24 libera circulație a mărfurilor se aplică "*produselor originare din statele membre precum și produselor provenite din state terțe, care circulă liber în statele membre*", art. 10 din TCE precizând că: "*sunt considerate ca circulând liber într-un stat membru produsele provenite din state terțe pentru care formalitățile de import au fost îndeplinite, iar drepturile vamale și taxele cu efect echivalent exigibile au fost percepute în acest stat membru, dacă nu au beneficiat de rambursarea totală sau parțială a acestor drepturi*".

¹ DANIEL MIHAIL ȘANDRU, **Drept comunitar, Integrare Europeană- Impactul asupra schimburilor comerciale europene și mondiale**, Editura Universitară, București, 2007.

Potrivit Codului vamal comunitar *"mărfurile originare dintr-o țară sunt acele mărfuri obținute integral în această țară"*(art.23 alin.1). În cazul în care mărfurile sunt realizate în mai multe țări, va fi considerat ca loc de origine *"țara în care au fost supuse celei mai recente transformări substanțiale, motivate economic sau funcțional într-o întreprindere echipată în acel scop și din care a rezultat un produs nou sau care reprezintă un stadiu important al fabricației"* (art.24).

Dispoziția citată conține noțiuni imprecise (*"transformare substanțială", "stadiu de fabricație", "important"*) al căror conținut a fost ulterior precizat atât de către C.J.C.E. și prin acte normative. Astfel, Curtea a apreciat că transformarea este substanțială dacă *"produsul dobândește caracteristici și compoziții specifice proprii, pe care nu le posedă inițial"* sau *"transformarea a condus la fabricarea unui produs nou și original"*.

Taxele vamale interzise prin art. 23 și 25 au fost suprimate în cadrul schimburilor intra-comunitare încă din 1968. C.J.C.E. a subliniat importanța interzicerii taxelor vamale și a celor cu efect echivalent, precizând că *"din claritatea, fermitatea și domeniul de aplicare al art.9 și 12, din logica dispozițiilor acestora precum și din ansamblul tratatului, rezultă că interzicerea taxelor vamale noi, referitoare la principiile liberei circulații a mărfurilor, constituie o regulă esențială și, în consecință, orice excepție, care este de strictă interpretare, trebuie să fie clar prevăzută"*.²

4.3. Interdicția taxelor cu efect echivalent unei taxe vamale

Libera circulație a mărfurilor este asigurată atât prin interzicerea între statele membre a taxelor vamale de import și de export, cât și prin împiedicarea țărilor din Comunitate de a institui taxe cu efect echivalent acestor taxe vamale. Realizarea unui asemenea deziderat nu este lesnicioasă, întrucât conceptele cu care operează tratatele nu sunt definite, iar reglementările legale naționale prin care se instituie obstacole indirecte în calea liberei circulații a mărfurilor, sunt, adesea, complexe.

Prevederile legale care se aplică, în materie sunt cuprinse art. 23 par.1 , art.25 și art. 90 din Tratatul C.E.

² DANIEL MIHAIL ȘANDRU, *Drept comunitar, Integrare Europeană- Impactul asupra schimburilor comerciale europene și mondiale*, Editura Universitară, București, 2007.

Potrivit dispozițiilor art. 25, taxele vamale de import și de export sau taxele cu efect echivalent sunt interzise între statele membre. Această interdicție se aplică și taxelor vamale cu caracter fiscal.

Spre deosebire de alte taxe vamale, cele cu caracter fiscal sunt instituite privitor la mărfurile importante, în absența existenței unor bunuri indigene similare sau comparabile, pentru a procura venituri autorităților publice.

Noțiunea de taxă cu efect echivalent unei taxe vamale nu a fost definită de tratat, conținutul acesteia desprinzându-se din jurisprudență. Taxa cu efect echivalent reprezintă o obligație pecuniară chiar dacă valoarea acesteia este minimă. Aceasta este impusă în mod unilateral, fiind de natură statală. Constituie taxă cu efect echivalent o taxă parafiscală impusă atât produselor naționale cât și celor străine, în cazul în care resursele ce rezultă din această taxă sunt destinate exclusiv produselor naționale, iar avantajul ce decurge compensează doar o parte din taxa impusă produselor naționale, taxa constituie un impozit intern interzis de art. 90 din TCE, par.10.

Taxa cu efect echivalent este impusă mărfurilor datorită trecerii frontierei de către acestea. Constituie taxe cu efect echivalent taxele solicitate în vederea colectării de date statistice precum și cheltuielile generate de controale sanitare, veterinare, cu excepția situației în care astfel de controale sunt impuse de actele comunitare.

Nu sunt considerate taxe cu efect echivalent următoarele:

a) Taxele interne

Potrivit art. 90 din Tratatul C.E., nici un stat membru nu supune, direct sau indirect, produsele altor țări din Comunitate unor impozite interne, de orice natură, superioare celor care se aplică, direct ori indirect, produselor naționale similare.

Nici un stat membru nu supune, direct sau indirect, produsele celorlalte țări din Comunitate unor impozite interne de natură să protejeze indirect alte produse.

Prevederile art. 90 urmăresc să determine plasarea produselor statelor membre într-o situație fiscală comparabilă cu aceea a produselor indigene. Ele se explică prin caracterul incomplet a armonizării reglementărilor fiscale între statele membre.

b) Taxele încasate pentru servicii prestate agenților economici

Pentru ca o taxă să fie astfel calificată trebuie îndeplinite mai multe condiții:

- serviciul prestat să procure un avantaj real agentului economic;

- avantajul procurat agentului economic să beneficieze numai acestuia, nu tuturor persoanelor care desfășoară același gen de activități;
- cuantumul taxei să fie proporțional cu serviciul prestat;

c) Taxele solicitate în temeiul unor prevederi legale comunitare

În situația în care taxele percepute sunt aferente unor controale care trebuie efectuate pentru îndeplinirea anumitor obligații stabilite prin dispozițiile legale comunitare, ele au caracter licit. Mărimea acestor taxe nu poate să depășească însă costul real al controalelor realizate. Ca atare, taxele cerute este necesar să fie calculate în funcție de durata controlului, de numărul persoanelor care îl efectuează, de cheltuielile materiale și cheltuielile generale angajate, fără să fie exclusă o evaluare forfetară a costului controlului, prin fixarea unui tarif orar. Nu sunt, în schimb, admise taxele instituite în raport cu greutatea sau valoarea mărfii.³

4.4. Interdicția restricțiilor cantitative și a măsurilor cu efect echivalent restricțiilor cantitative

Protectionismul statal se poate manifesta " *într-un mod cu atât mai subtil și mai insidios cu cât măsurile adoptate sunt deseori aplicate fără a face distincția între produse naționale și produse importate, fără a avea un caracter discriminatoriu sau protector și care urmăresc scopuri precum protecția consumatorilor sau ameliorarea calității produselor*".

Măsurile cu efect echivalent reglementate de capitolul 2 al părții a treia a TCE pot îmbrăca numeroase forme, spre deosebire de taxele cu efect echivalent unei taxe vamale care sunt limitate. Potrivit art. 28 și 29 sunt interzise, între statele membre, restricțiile cantitative la import și export precum și toate măsurile cu efect echivalent.

Noțiunea de restricție cantitativă se referă la măsurile care conduc la o restrângere totală sau parțială, în funcție de circumstanțe, a importurilor, exporturilor sau bunurilor aflate în tranzit.

Regimul juridic al măsurilor cu efect echivalent unor restricții cantitative la import a fost inițial reglementat în legislația comunitară, prin Directiva 50/70 care viza: "măsurile, altele

³ SERGIU DELEANU, *Dreptul comunitar al afacerilor*, Editura Servo-Sat, Arad, 2002.

decât cele aplicabile în mod nediferențiat produselor naționale și produselor importate, care constituie un obstacol în calea importurilor care ar putea avea loc în absența lor, inclusiv cele care fac importurile mai dificile sau mai oneroase decât vânzarea produselor naționale".

Art. 2 alin. 3 și art. 3 ale directivei cuprind o enumerare enunțiativă a acestor măsuri, având în vedere multitudinea acestora.

De altfel, noțiunea de măsuri cu efect echivalent este explicată de preambulul actului comunitar, care precizează că prin măsuri trebuie înțelese dispozițiile legislative, reglementare și administrative, practicile administrative ale unei autorități publice și orice acte care emană de la o autoritate publică, inclusiv faptul de a recomanda o anumită atitudine.

În general, contingentele cantitative au fost înlăturate între statele membre fără să se ridice probleme dozebite. Alte obstacole netarifare au fost însă menținute între aceste țări. Reducerea și eliminarea lor s-a realizat atât prin aportul jurisprudenței, cât și datorită armonizării legislațiilor din țările comunitare.

Între restricțiile cantitative și măsurile cu efect echivalent reținem:

- măsurile privind producția mărfurilor,
- măsurile referitoare la modul de prezentare a mărfurilor destinate vânzării,
- măsurile prin care se instituie obligativitatea analizării de către importatori a mărfurilor comunitare,
- măsurile care implică realizarea anumitor formalități pentru desfășurarea importurilor sau a exporturilor,
- măsurile prin care li se sugerează consumatorilor să cumpere produse indigene,
- măsurile prin care se reglementează prețul mărfurilor,
- măsurile prin care se instituie controale sanitare și fitosanitare de către statele membre,
- măsurile privind rambursarea prețului la anumite medicamente de către organismele din domeniul securității sociale,
- măsurile referitoare la achiziționarea de bunuri de către stat și alte persoane juridice de drept public⁴.

4.5. Recuperarea taxelor vamale și a celor cu efect echivalent

⁴ SERGIU DELEANU, *Dreptul comunitar al afacerilor*, Editura Servo-Sat, Arad, 2002.

În situația în care au fost percepute taxe vamale sau taxe cu efect echivalent prin încălcarea prevederilor legale comunitare, consecințele se produc atât pe plan normativ, cât și fiscal. Pe plan normativ, statul va renunța, în întregime ori parțial, la măsura instituită. O altă posibilitate este ca statul să extindă avantajele fiscale acordate produselor indigene la mărfurile importate.

Potrivit unei hotărâri a Curții de Justiție, întâietatea dreptului comunitar și efectul direct al dispozițiilor acestuia nu dispensează statele membre de obligația de a înlătura reglementările legale interne incompatibile cu prevederile legale comunitare. Menținerea unor asemenea reglementări provoacă o situație de fapt ambiguă, întrucât subiecții de drept interesați se află într-o stare de incertitudine privitor la posibilitatea lor de a invoca dispozițiile legale comunitare.

Pe plan fiscal, statul trebuie să restituie sumele încasate. Recupararea taxelor vamale și a taxelor cu efect echivalent se justifică prin prevederile legale comunitare care interzic autorităților naționale competente aplicarea unor dispoziții contrare stipulațiilor Tratatului C.E.

Această regulă poată să prilejuiască grave inconveniente pentru că, între momentul impunerii unor taxe și acela al declarării lor potrivnice reglementărilor legale comunitare, pot să treacă, uneori, mai mulți ani. Dreptul comunitar este necesar însă să se aplice de la data intrării în vigoare a normelor pe care le conține și pe toată durata valabilității lor în mod uniform.

Procedura recuperării taxelor percepute în mod ilicit este, în absența unor dispoziții legale comunitare în materie, stabilită de statele membre. Fiecare țară din Comunitate desemnează organele de jurisdicție competente și adoptă normele procedurale aplicabile.

Totodată, în temeiul principiului îmbogățirii fără justă cauză, statele membre sunt abilitate să limiteze restituirea taxelor încasate, dacă ele au fost incluse de către agenții economici în prețurile plătite de către cumpărători. Pe de altă parte, importatorii sunt îndreptățiți să solicite, în conformitate cu reglementările legale naționale, daune-interese pentru prejudiciul produs prin reducerea importurilor, în ipoteza în care restrângerea volumului mărfurilor în cauză este determinată de taxele instituite în mod ilicit.

Posibilitatea recunoscută statelor membre de a limita restituirea taxelor percepute în mod ilicit nu trebuie însă să conducă la paralizarea acțiunii agenților economici în domeniu.

Sunt incompatibile cu dreptul comunitar, orice mijloace de probă care fac, din punct de vedere practic, imposibilă sau extrem de dificilă recuperarea taxelor încasate prin nesocotirea normelor comunitare. Așa este, în special, situația prezumțiilor și a mijloacelor de dovadă care au menirea de a pune în sarcina contribuabilului obligația de a arăta că taxele percepute nu au fost repercutate

asupra altor subiecți de drept, precum și restricțiile particulare stabilite în materie de probațiune, cum se întâmplă în ipoteza excluderii altor mijloace de probă în afara celor realizate cu ajutorul înscrisurilor.⁵

4.6. Excepții de la principiul liberei circulații a mărfurilor

Excepțiile de la principiul liberei circulații a mărfurilor sunt cele arătate la art. 30 din Tratatul C.E., precum și excepțiile jurisprudențiale.

a) Excepțiile reglementate de art. 30 din Tratatul C. E.

Potrivit art. 30, dispozițiile art. 28-29 nu împiedică interdicțiile sau restricțiile la import, export sau tranzit, justificate de motive de morală publică, ordine publică, securitate publică, protecția sănătății și a vieții persoanelor și a animalelor, ocrotirea vegetalelor, protecția tezaurilor naționale cu valoare artistică, istorică sau arheologică, protecția proprietății industriale și comerciale. Totuși, aceste interdicții sau restricții nu trebuie să constituie un mijloc de discriminare arbitrară, nici o restricție deghizată în comerțul dintre statele membre.

Excepțiile de la art. 30 privesc numai restricțiile cantitative la import sau export, precum și măsurile cu efect echivalent. Prevederile art. 30 nu pot fi invocate pentru a introduce excepții în materia drepturilor de vamă ori a taxelor cu efect echivalent.

Enumerarea de la art. 30 este limitativă și de strictă interpretare. Motivelor de la art. 30 nu li se pot adăuga altele, iar noțiunile din cuprinsul acestui capitol nu pot să fie înțelese în sens larg.

b) Excepțiile jurisprudențiale

Curtea de Justiție a Comunităților Europene, s-a referit, pentru prima oară, la aceste excepții în afacerea *Cassis Dijon*. În această afacere Curtea a hotărât că reglementarea legală germană potrivit căreia băuturile alcoolice trebuiau să aibă un procent de alcool de cel puțin 32 grade, constituie o măsură cu efect echivalent, în sensul art.28 din Tratatul C.E.

Totuși, corespunzător hotărârii Curții de Justiție, obstacolele la libera circulație intracomunitară, care rezultă din deosebirile existente între legislațiile naționale privind

⁵ A. FUEREA, *Drept comunitar al afacerilor*, ed. a II-a, Universul Juridic, București, 2006.

comercializarea produselor luate în considerare. În măsura în care ele pot să fie apreciate ca fiind necesare, în scopul satisfacerii exigențelor imperative care țin, în special, de eficacitatea controalelor fiscale, protecții sănătății publice, corectitudinea tranzacțiilor comerciale și protecția consumatorilor.

c) Condițiile în care pot să fie invocate excepțiile legale sau jurisprudențiale

Aceste condiții sunt următoarele:

- Să nu existe o directivă de armonizare a legislațiilor statelor membre, care să aibă același scop cu măsura care a fost adoptată. Condiția arătată se aplică și în cazul excepțiilor jurisprudențiale. Directivele de armonizare a legislațiilor trebuie să fie însă exhaustive, să excludă orice competență reziduală a statelor membre. Derogările de la principiul liberei circulații a mărfurilor pot să fie invocate în ipoteza unei armonizări parțiale.
- Să nu se instituie o discriminare între bunurile importate și exportate, și, respectiv, bunurile indigene care sunt comercializate pe piața națională al unui stat membru.
- Măsura adoptată să fie necesară pentru îndeplinirea obiectivului urmărit. Intervențiile statelor membre prin care sunt introduse restricții în domeniul liberei circulații a mărfurilor sunt admise, în ipoteza în care ele apar ca fiind indispensabile în scopul realizării unuia dintre obiectivele arătate la art. 30 sau reținut în cadrul excepțiilor jurisprudențiale.
- Măsura luată să fie proporțională în raport cu obiectivul avut în vedere. Între două măsuri diferite, care pot să fie stabilite pentru atingerea aceluiași obiectiv, statul membru este obligat să aleaga pe cea care restrânge cel mai puțin libera circulație a mărfurilor în Comunitate.

4.7. Clauze de salvagardare

Aceste clauze permit, în situații deosebite, derogări de la prevederile Tratatului C.E. În domeniul circulației mărfurilor pot să fie invocate mai multe clauze de salvagardare.

Potrivit art. 95 din Tratatul C.E., în situația în care, după ce Consiliul sau Comisia a adoptat o măsură de armonizare, un stat membru consideră necesar să mențină dispoziții naționale justificate prin exigențele importante de la art. 30 sau referitoare la protecția mediului înconjurător ori a mediului de lucru, le va notifica Comisiei, indicând motivele menținerii dispozițiilor respective.

În plus, dacă, după adoptarea de către Consiliu sau de Comisie a unei măsuri de armonizare, un stat membru apreciază necesar să introducă dispoziții naționale bazate pe noi probe

științifice privitoare la protecția mediului înconjurător sau a mediului de lucru, datorită unei probleme specifice a aceluși stat, apărută ulterior adoptării măsurii de armonizare, va notifica Comisiei măsurile avute în vedere, precum și motivele luării lor.

Într-un termen de șase luni de la notificările menționate la paragrafele de mai sus, Comisia va aproba sau va respinge dispozițiile naționale în cauză, după ce va verifica dacă ele reprezintă sau nu un mijloc de discriminare arbitrară ori o restricție deghizată în cadrul comerțului dintre statele membre și dacă ele constituie sau nu un obstacol pentru funcționarea pieței comune.

În absența unei decizii a Comisiei în termenul arătat, dispozițiile naționale respective sunt considerate aprobate. În cazul în care complexitatea problemei o justifică și dacă nu există un pericol pentru sănătatea umană, Comisia poate notifica statul membru interesat că perioada de șase luni este prelungită cu o perioadă de cel mult șase luni.

Atunci când un stat membru este autorizat să mențină sau să introducă dispoziții naționale care derogă de la o măsură de armonizare, Comisia va examina imediat dacă este oportun să propună adoptarea acelei măsuri.

În situația în care un stat membru ridică o problemă particulară ce ține de sănătatea publică, într-un domeniu care a format, în prealabil, obiectul unei măsuri de armonizare, va informa Comisia, care va examina imediat dacă este cazul să propună Consiliului măsuri adecvate.

Măsurile de armonizare vizate, implică, în împrejurările corespunzătoare, o clauză de salvagardare care autorizează statele membre să adopte, pentru unul sau mai multe din motivele fără caracter economic de la art. 30, măsuri provizorii supuse unui control comunitar.

În general, clauzele de salvagardare pot să fie aplicate cu aprobarea Comisiei. Art. 95 par.4 poate să fie invocat, spre deosebire de excepțiile legale sau jurisprudențiale, după ce Consiliul sau Comisia a adoptat o măsură de armonizare. Textul arătat permite oricărui stat membru să mențină dispoziții naționale derogatorii, care sunt fundamentate fie pe motivele de la art. 30, fie pe două temeiuri ce au fost reținute în cadrul excepțiilor jurisprudențiale.

Introducerea unor prevederi naționale derogatorii de către o țară din Comunitate, după ce a fost adoptată o măsură de armonizare de Consiliu ori Comisie, se poate face în condiții mai restrictive decât cele stabilite în scopul menținerii unor dispoziții naționale derogatorii. Astfel derogările stipulate la art. 95 par. 5 sunt admise numai în situația unei probleme specifice din statul membru interesat, apărută ulterior adoptării măsurii de armonizare, și dacă ele sunt

bazate pe noi probe științifice referitoare la protecția mediului încojurător sau a mediului de lucru.

Distinct, art. 95 par. 10, prevede posibilitatea că măsurile de armonizare adoptate de Consiliu sau Comisie să cuprindă o clauză de salvagardare, prin care statele membre să fie abilitate să ia, pe temeiul unuia dintre motivele de la art. 30, măsuri derogatorii.⁶

5. Libera circulație a persoanelor.

5.1. Libertatea de circulație a cetățenilor UE și a membrilor familiilor acestora

Libertatea de circulație și de ședere a persoanelor în Uniunea Europeană reprezintă piatra de temelie a cetățeniei UE, instituită prin Tratatul de la Maastricht în 1992. Eliminarea treptată a frontierelor interne, în conformitate cu acordurile Schengen, a fost urmată de adoptarea Directivei 2004/38/CE privind dreptul la liberă circulație și ședere în UE pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora.

Din dorința de a transforma Comunitatea într-un veritabil spațiu al libertății și mobilității pentru toți cetățenii săi, în 1990 au fost adoptate o serie de directive cu scopul de a oferi drepturi de ședere unor persoane care nu sunt lucrători: Directiva 90/365/CEE a Consiliului privind dreptul de ședere al persoanelor angajate sau care exercită activități independente și care și-au încetat activitatea profesională; Directiva 90/366/CEE a Consiliului privind dreptul de ședere al persoanelor aflate la studii și Directiva 90/364/CEE a Consiliului privind dreptul de ședere (pentru resortisanții statelor membre care nu

⁶ MARIN VOICU, *Drept Comunitar*, Bucuresti, 2003

beneficiază de acest drept în temeiul altor dispoziții de drept comunitar și pentru membrii familiilor acestora).

5.2. Directiva 2004/38/CE

Directiva a fost caracterizată de probleme și controverse, apărând dovezi privind deficiențele grave din transpunerea sa și obstacolele care persistă în calea liberei circulații, astfel cum au subliniat rapoartele Comisiei și studiile Parlamentului privind aplicarea directivei, acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva statelor membre pentru transpunerea incorectă sau incompletă, volumul mare de petiții depuse la Parlament și numărul considerabil de cazuri aduse în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene. Criticile exprimate de unele state membre în 2013-2014 în legătură cu presupusele abuzuri comise de cetățeni ai UE în ceea ce privește normele de liberă circulație pentru a obține prestații sociale au dus la discuții la nivelul UE privind posibile reforme, însă acestea au fost suspendate între timp, după decizia Regatului Unit de a părăsi UE.

În anul 2004 a fost adoptată o nouă directivă cuprinzătoare—Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora. Directiva este concepută pentru a încuraja cetățenii UE să-și exercite dreptul la libera circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, pentru a reduce formalitățile administrative la strictul necesar, pentru a oferi o definiție mai bună a statutului membrilor familiei și pentru a limita sfera de aplicare a refuzului intrării sau a încetării dreptului de ședere. În conformitate cu Directiva 2004/38/CE, membrii familiei includ:

- soțul/soția (inclusiv de același sex, după cum a clarificat Curtea de Justiție a Uniunii Europene în hotărârea sa în cauza Coman, C-673/16);
- partenerul înregistrat, dacă legislația statului membru gazdă consideră parteneriatele înregistrate ca echivalente cu căsătoria;

- descendenții direcți în vârstă de până la 21 de ani sau care se află în întreținerea sa, precum și descendenții direcți ai soțului/soției sau ai partenerului înregistrat;
- ascendenții direcți care se află în întreținere și cei ai soțului/soției sau ai partenerului înregistrat;

O mare majoritate a statelor membre aplică, de asemenea, directiva pentru a garanta drepturile de liberă circulație soților/soțiilor de același sex, partenerilor înregistrați și partenerilor într-o relație de lungă durată.

5.3. Drepturi și obligații:

- pentru șederi mai scurte de trei luni: singura cerință este ca cetățenii UE să aibă un act de identitate sau un pașaport valabil. Statul membru gazdă poate solicita persoanelor în cauză înregistrarea prezenței lor în țară;
- pentru șederi de peste trei luni: dacă nu lucrează, cetățenii UE și membrii familiilor lor trebuie să dispună de resurse suficiente precum și de o asigurare de sănătate pentru a garanta că nu devin o povară pentru serviciile sociale din statul membru gazdă pe perioada șederii. Cetățenii UE nu au nevoie de permise de ședere, însă statele membre le pot solicita să urmeze o procedură de înregistrare la autoritățile competente. Acei membri ai familiei unui cetățean UE care nu sunt resortisanți ai unui stat membru trebuie să solicite un permis de ședere valabil pe durata șederii lor sau pe o perioadă de 5 ani;
- dreptul de ședere permanentă: cetățenii UE dobândesc acest drept după o perioadă de cinci ani de ședere legală neîntreruptă, în cazul în care nu s-a aplicat nicio hotărâre de expulzare împotriva lor. Acest drept nu mai este supus niciunei condiții. Aceeași regulă se aplică și în cazul membrilor de familie care nu sunt cetățeni ai unui stat membru și care au coabitat cu un cetățean al UE timp de cinci ani. Dreptul de ședere permanentă poate fi pierdut doar în cazul unei absențe de mai mult de doi ani consecutivi din statul membru gazdă;
- restricții privind dreptul de intrare și de ședere: cetățenii UE sau membrii familiilor lor pot fi expulzați din statul membru gazdă din motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică. Se oferă garanții pentru a se asigura că aceste decizii nu

sunt luate din motive economice, respectă principiul proporționalității și se bazează pe conduita personală, printre alte considerente;

Directiva permite statelor membre să adopte măsurile necesare pentru a refuza, anula sau retrage orice drept conferit prin aceasta în caz de abuz de drept sau fraudă, precum căsătoriile de conveniență.

Parlamentul European depune de mult timp eforturi susținute pentru a sprijini dreptul la liberă circulație, pe care îl consideră un principiu de bază al Uniunii Europene.

În rezoluția sa din 16 ianuarie 2014 referitoare la respectarea dreptului fundamental la liberă circulație în UE, Parlamentul a respins eforturile de a limita drepturile de liberă circulație și a invitat statele membre să respecte dispozițiile din tratat privind normele UE care reglementează libertatea de circulație și să se asigure că principiul egalității și dreptul fundamental la libera circulație sunt respectate în toate statele membre. În Rezoluția sa din 15 martie 2017 referitoare la obstacolele pentru exercitarea libertății cetățenilor UE de a circula și a munci pe piața internă și în Rezoluția sa din 12 decembrie 2017 referitoare la raportul privind cetățenia UE în 2017, Parlamentul a solicitat din nou eliminarea obstacolelor din calea dreptului la liberă circulație. În urma deciziei Regatului Unit de a părăsi Uniunea Europeană, libertatea de circulație a rămas fără unul dintre principalii săi critici.

5.4. Spațiul *Schengen*

Instituirea unei piețe interne fără obstacole în calea liberei circulații a persoanelor a fost jalonată de încheierea celor două acorduri Schengen, respectiv Acordul Schengen propriu-zis din 14 iunie 1985 și Convenția de punere în aplicare a acordului, semnată la 19 iunie 1990 și care a intrat în vigoare la 26 martie 1995. Inițial, Convenția privind punerea în aplicare a Acordului Schengen (semnată numai de Belgia, Franța, Germania, Luxemburg și Țările de Jos) s-a bazat pe cooperarea interguvernamentală în domeniul justiției și al afacerilor interne. Transpunerea „acquis-ului Schengen” în tratate a fost concretizată printr-un protocol la Tratatul de la Amsterdam. În prezent, conform Tratatului de la

Lisabona, este supus controlului parlamentar și judiciar. Întrucât marea majoritate a prevederilor din acordurile Schengen fac astăzi parte din acquis-ul UE, începând cu extinderea UE din 1 mai 2004, țările în curs de aderare nu mai dispun de opțiunea neparticipării (articolul 7 din Protocolul Schengen).

În prezent, există 26 de membri cu drepturi depline ai spațiului Schengen: 22 de state membre ale UE, plus Norvegia, Islanda, Elveția și Liechtenstein (care au statut de asociat). Irlanda nu este parte la Convenție, însă are posibilitatea de a adera la aplicarea anumitor dispoziții din cadrul acquis-ului Schengen. Danemarca, deși este parte a Acordului Schengen din 2001, beneficiază de opțiunea de a nu participa la oricare dintre noile măsuri din domeniul justiției și afacerilor interne, inclusiv cu privire la Schengen, fiind totuși obligată să respecte unele dispoziții din domeniul politicii comune privind vizele. Bulgaria, România și Cipru urmează să adere, chiar dacă există întârzieri din diferite motive. La 1 iulie 2015, Croația a început procesul prin care solicită aderarea la spațiul Schengen.

Realizările în domeniul spațiului Schengen cuprind:

- eliminarea controalelor la frontierele interne pentru toate persoanele;
- măsuri în vederea consolidării și armonizării controalelor la frontierele externe, toți cetățenii UE pot intra în spațiul Schengen prezentând doar cartea de identitate sau pașaportul;
- o politică comună privind vizele pentru șederi de scurtă durată: cetățenii țărilor terțe incluse pe lista comună a statelor nemembre ai căror cetățeni au nevoie de o viză de intrare [a se vedea anexa II la Regulamentul (CE) nr. 539/2001 al Consiliului] pot obține o viză unică, valabilă pentru întregul spațiu Schengen;
- cooperarea polițienească și judiciară, forțele de poliție se ajută reciproc în detectarea și prevenirea infracțiunilor și au dreptul de a urmări infractorii fugari pe teritoriul unui stat Schengen vecin; există, de asemenea, un mecanism mai rapid de extrădare și recunoaștere reciprocă a hotărârilor penale;
- înființarea și dezvoltarea Sistemului de Informații Schengen (SIS).

Deși spațiul Schengen este considerat în general ca una dintre principalele realizări ale Uniunii Europene, existența sa a fost pusă în pericol de curând de măsurile luate ca reacție la pandemia de COVID-19, deoarece, înainte de a introduce certificatul digital al UE privind COVID în iulie 2021, statele membre au închis frontierele pentru a controla răspândirea virusului. Anterior pandemiei, principalele provocări au fost afluxul considerabil de refugiați și migranți în UE, precum și atacurile teroriste.

În ceea ce privește spațiul Schengen, în Rezoluția sa din 30 mai 2018 referitoare la raportul anual privind funcționarea spațiului Schengen, Parlamentul a condamnat „reintroducerea continuă a controalelor la frontierele interne”, deoarece acest lucru este „dăunător pentru unitatea spațiului Schengen și pentru prosperitatea cetățenilor europeni, precum și pentru principiul liberei circulații”.

5.5. România și spațiul *Schengen*

Într-o rezoluție adoptată în octombrie 2022, Parlamentul a invitat Consiliul să aprobe aplicarea sa. În data de 31 Martie 2024, România a devenit Stat membru Schengen cu drepturi depline. Astfel, controalele la frontierele aeriene (aeroporturi) și maritime (porturi la Marea Neagră) s-au eliminat, iar persoanele se pot deplasa către sau dinspre alte State Membre UE/SEE/CH (cu excepția Cipru și Irlanda) fără a fi supuse controalelor de frontieră.

Statele membre Schengen sunt: Austria, Bulgaria, Belgia, Cehia, Croația, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Regatul Țărilor de Jos, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Ungaria, precum și Elveția, Islanda, Norvegia și Liechtenstein.

În continuare sunt posibile verificări polițienești ale identității, pentru stabilirea situației legale a persoanelor. Toate persoanele au nevoie în continuare de un document de călătorie valabil.

Exemplu practic de călătorii intra-Schengen pentru transportul aerian

O persoană care călătorește cu avionul, de exemplu, de la București la Roma, nu va mai face obiectul verificărilor la frontieră în aeroporturile de plecare și de sosire. Transportatorii pot verifica identitatea la check-in sau la îmbarcare, la fel ca pentru orice alt zbor intra-

Schengen.

5.6. Condițiile privind trecerea frontierei de către minori

- Dacă minorul călătorește însoțit de ambii părinți este nevoie doar de documentul de călătorie (pașaport, carte de identitate).
- Dacă minorul călătorește însoțit doar de un părinte, pe lângă documentul de călătorie valabil, este necesară declarația autenticată a celuilalt părinte din care să rezulte acordul acestuia cu privire la efectuarea de călătorii în străinătate.
- Dacă minorul călătorește însoțit de o terță persoană, pe lângă documentul de călătorie valabil, este necesară declarația autenticată a ambilor părinți din care să rezulte acordul acestora cu privire la efectuarea de călătorii în străinătate.
- Dacă minorul se deplasează la studii/concursuri/tratament medical are nevoie de dovada scopului declarat al călătoriei și de o declarație autenticată prin care unul dintre părinți își dă acordul pentru efectuarea călătoriei.
- Dacă minorul are peste 16 ani și călătorește neînsoțit, pe lângă documentul de călătorie valabil, are nevoie de declarație autenticată a ambilor părinți din care să rezulte acordul acestora cu privire la efectuarea de călătorii în străinătate.

Declarațiile autentificate se obțin, în țară, de la notarul public și în străinătate de la misiunile diplomatice sau oficiile consulare.

Atunci când se deplasează la domiciliu, respectiv reședință, minorul trebuie să prezinte doar documentul de călătorie și dovada faptului că se deplasează la domiciliu, respectiv reședință, indiferent dacă este singur sau însoțit.

În lipsa acestor documente, minorului nu i se va permite continuarea însoțitorii minorilor, alții decât părinții sau reprezentantul legal

nu mai sunt obligați să prezinte certificatul de cazier judiciar în format fizic, acesta putând fi consultat electronic de către polițistul de frontieră. Același lucru este valabil și în ceea ce privește dispozițiile acquis-ului Schengen în cazul Bulgariei și României.

Pandemia de COVID-19 a determinat majoritatea statelor membre să reintroducă controale la frontierele interne, să închidă frontierele și să aplice restricții temporare pentru călătoriile din alte țări ale UE, însă aceste măsuri au fost relaxate parțial odată cu introducerea certificatului digital al UE privind COVID. În diferite rezoluții, Parlamentul și-a exprimat în repetate rânduri preocupările și a pledat pentru o mai bună coordonare la nivelul UE și pentru revenirea rapidă la un spațiu Schengen reformat, complet funcțional.

6. Libera circulație a serviciilor

6.1. Considerații introductive privind libera circulație a serviciilor

Conform dispozițiilor art. 60 (50) alin. 1 din Tratatul CE, prin noțiunea de „servicii” se înțelege *ansamblul prestațiilor furnizate în mod normal în schimbul remunerării, și care nu cad sub incidența dispozițiilor referitoare la libera circulație a mărfurilor, capitalurilor și persoanelor.*

Din analiza textului rezultă că această *noțiune* este definită ca având un caracter subsidiar în raport cu definirea noțiunii de libera circulație a mărfurilor, capitalurilor și persoanelor, însă trăsăturile sale specifice rezultă din analiza unor criterii stabilite prin jurisprudența Curții de Justiție:

- a) prestatorul serviciilor trebuie să fie stabilit într-un stat membru, altul decât cel al destinatarului prestației, astfel încât să se constate o trecere a unei frontiere interne comunitare;
- b) prestatorul trebuie să fi fost stabilit în spațiul Pieței Unice;
- c) prestația trebuie să fie furnizată contra unei remunerații.

Tratatul de la Roma CE prevede în art. 59 (49) par. 1 că restricțiile asupra liberei prestări a serviciilor în interiorul Comunității sunt interzise în ceea ce privește pe resortisanții statelor membre stabiliți într-o țară a Comunității diferită de cea a destinatarului prestației.

Conform dispozițiilor art. 60 (50) alin. 2 din tratat, serviciile cuprind în special:

- activități cu caracter industrial;
- activități cu caracter comercial;
- activități artizanale;
- activitățile profesiunilor liberale.

Prestatorul serviciilor poate să-și exercite și cu titlu temporar activitatea în țara în care este furnizată prestația, în aceleași condiții ca cele pe care această țară le impune propriilor săi resortisanți, conform dispozițiilor art. 60 (50) alin 3 din Tratat.

În această situație prestatorul nu trebuie să se stabilească pe teritoriul statului unde prestează serviciul pentru că atunci ne-am afla în prezența libertății de stabilire.

Beneficiarii liberei circulații a serviciilor sunt persoanele fizice și persoanele juridice care pun activitățile lor și plasează în câmpul de aplicare a dreptului comunitar.

Persoana fizică, ca resortisant al unui stat comunitar trebuie să aibă cetățenia statului respectiv, determinarea și calificarea cetățeniei fiind de competența statului a cărui cetățenie se invocă. Persoanele fizice cu dublă cetățenie, una aparținând unui stat membru și alta unui stat terț, va beneficia de drepturile acordate de legislația comunitară dacă invocă cetățenia statului membru al Comunității.

În privința persoanelor juridice, sistemele naționale cuprind reglementări diferite relative la recunoașterea acestora. Prin dispozițiile art. 58 (48) din Tratatul CE au fost instituite regulile generale prin care se asigură recunoașterea reciprocă a societăților în domeniul libertății de stabilire și a liberei circulații a serviciilor.

În acest sens, conform art. 58 (48) alin. 1, societățile constituite în conformitate cu legislația unui stat membru și avându-și sediul statutar, administrația centrală sau stabilimentul principal în interiorul Comunității sunt asimilate, pentru aplicarea dispozițiilor prezentului articol, persoanelor fizice resortisante ale statelor membre.

Prin societăți se înțeleg societățile civile sau comerciale, inclusiv cooperativele și celelalte persoane juridice de drept public sau privat, cu excepția societăților fără scop lucrativ.

Prestarea serviciilor se poate efectua în orice domeniu de activitate: turism, transporturi, asigurări sector bancar, sport profesionist, jocuri de noroc, profesii liberale, publicitate, emisiuni televizate etc.

Libera circulație a serviciilor se poate prezenta sub *doua modalități*:

- libera circulație a serviciilor active, care presupune ca furnizorul să se deplaseze din statul în care este stabilit în statul unde se află beneficiarul serviciului;
- libera circulație a serviciilor pasive, care presupune ca beneficiarul prestației să se deplaseze din statul unde este stabilit în alt stat membru unde se află stabilit furnizorul serviciului, în scopul încheierii unui contract.

O variantă intermediară o reprezintă situația în care nici furnizorul, nici beneficiarul prestației nu se deplasează dintr-un stat în altul, furnizarea serviciilor fiind realizată prin poștă, telefon, telegramă, terminale de computer, etc.

6.2. Regimul juridic al liberei circulații a serviciilor active

Pentru realizarea efectivă a liberei circulații a serviciilor, legislația națională nu trebuie să impună restricții în calea acestei libertăți, cu excepția celor prevăzute în tratat, respectiv exercitarea autorității publice și motivele de securitate sau sănătate publică.

În acest sens, sunt interzise discriminările în funcție de criteriul naționalității sau al rezidenței prestatorului. De asemenea sunt interzise măsurile privind dubla impozitare (prestatorul de servicii care suportă plata taxelor în țara de origine, va fi scutit de plata acestora în țara unde prestează serviciul). Sunt interzise și măsurile naționale restrictive aplicate în mod discriminatoriu.

Cu privire la acest aspect se constată în legislațiile naționale existența unor măsuri care reglementează accesul la exercitarea unor activități.

În acest sens, pentru exercitarea unor profesii este necesară deținerea unor titluri,

diplome sau calificări profesionale, sau deținerea unor autorizații administrative prealabile. În lipsa unei legislații armonizate, statele membre pot să fixeze anumite standarde pentru calificarea de exercitare a unor profesii, îngreunând libera circulație a serviciilor.

Pentru eliminarea acestor neajunsuri au fost adoptate o serie de directive în scopul recunoașterii reciproce a calificărilor profesionale.⁷

Conform dispozițiilor acestor directive se instituie principiul de bază al recunoașterii reciproce a diplomelor. Recunoașterea reciprocă a diplomelor permite lucrătorilor să presteze servicii și să se angajeze ca salariați în celelalte state membre.

Totuși, statul pe teritoriul căruia se solicită recunoașterea poate impune unele condiții suplimentare în unele situații: când durata de pregătire este mai lungă sau esențial diferită decât cea din statul în care s-a făcut atestarea, când se impune dobândirea unei experiențe profesionale pentru a compensa diferențele de durată a studiilor etc.

Curtea de Justiție a precizat că recunoașterea diplomelor de către un anumit stat membru nu leagă celelalte state membre.

Curtea de Justiție a stabilit o serie de criterii generale de identificare a măsurilor naționale care vizează aplicarea unor restricții în calea liberei circulații a serviciilor. Curtea de Justiție a identificat însă și un ansamblu de măsuri naționale care pot fi aplicate, restricționând astfel libera circulație a serviciilor, aceste măsuri fiind justificate prin rațiuni de interes general, ca de exemplu:

- domeniul în care se ia măsura nu a fost încă armonizat la nivel comunitar;
- măsura urmărește protejarea unui interes general;
- măsura să nu fie discriminatorie;
- aplicarea măsurii să fie în mod obiectiv necesară;
- aplicarea măsurii să fie proporțională cu scopul propus;

⁷ Directiva 89/487 CEE din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior eliberate după absolvire a minim 3 ani de studiu; Directiva 92/51/CEE din 18.06.1992 privind al doilea sistem general de recunoaștere a educației și formării profesionale care completează Directiva 89/48/CEE. Aceste directive nu se aplică profesiilor pentru care au fost adoptate reglementări specifice în vederea armonizării.

- măsura luată să respecte principiul recunoașterii reciproce.

Calificarea măsurilor de interes general care justifică aplicarea unor limitări în calea liberei circulații a serviciilor nu este limitativ stabilită de Curtea de Justiție, putând fi identificate noi cazuri, cu prilejul soluționării unor spete. În practica Curții de Justiție au fost calificate drept măsuri de interes general care ar putea justifica aplicarea unor limitări, de exemplu: etica, religia, morala, deontologia profesională, buna administrare a justiției.

Curtea de Justiție a considerat că măsurile justificate de interesul public general trebuie să fie impuse, pentru a produce efectul restrictiv, tuturor persoanelor sau întreprinderilor care funcționează în statul membru în care serviciul urmează să fie furnizat, în măsura în care acest interes nu este salvagardat prin prevederile care se aplică furnizorului de servicii în statul membru unde este stabilit.⁸

Principiul nediscriminării între lucrătorii proprii unui stat membru și lucrătorii provenind din alte state membre a fost enunțat atât prin dispozițiile art. 58 (48) din Tratatul CE (privind societățile), cât și prin dispozițiile Regulamentului nr. 1612/68 al Consiliului.

Curtea de Justiție a precizat că Regulamentul nr. 1612/68 aplică un tratament nediscriminatoriu lucrătorilor provenind din alte state membre față de lucrătorii naționali, stabilind aplicarea generală a regulilor naționale pentru condițiile de muncă.⁹

6.3. Regimul juridic al liberei circulații a serviciilor pasive

Tratatul nu prevede în mod expres această modalitate de prestare a serviciilor, însă, printr-o interpretare extensivă a textului, poate fi admisă ipoteza deplasării destinatarului serviciului în țara unde se află stabilit prestatorul acestui serviciu. Dispozițiile art. 59 (48) alin. 1 reglementează interzicerea restricțiilor asupra liberei prestări a serviciilor în ceea ce îi privește pe resortisanții statelor membre stabiliți într-o țară a Comunității, diferită de cea a destinatarului prestării.

Libertatea destinatarului serviciilor de a se deplasa în alt stat membru pentru a beneficia de aceste servicii reprezintă o formă corelativă a dreptului furnizorului de a se

⁸ C.J.C.E. – Hotărârea din 23 febr. 1994, C.Scholz.;

⁹ C.J.C.E. - Hotărârea din 24 aprilie 1980, C. 110/79;

deplasa în spațiul comunitar pentru a-și oferi serviciile, ambele forme de manifestare reprezentând modalități de realizare deplină a liberei circulații a serviciilor.

Cu privire la libera circulație a serviciilor pasive, Curtea de Justiție a decis că libertatea de a furniza servicii presupune libertatea pentru destinatari, inclusiv pentru turiști, de a se deplasa în alt stat membru în scopul de a beneficia de servicii, în aceleași condiții ca și resortisanții aceluși stat. În mod concret, s-a arătat că, deoarece vizitarea muzeelor reprezintă unul din motivele importante pentru care se deplasează turiștii dintr-o țară în alta, discriminarea privind accesul în muzee pe criteriul naționalității reprezintă o formă de încălcare a liberei circulații a serviciilor¹⁰

6.4 Regimul juridic al liberei circulații a serviciilor prin corespondență.

În interpretarea textului prevăzut de art. 59 (49) alin. 1 din Tratat s-a admis faptul că pot fi contractate servicii și fără deplasarea dintr-un stat membru în altul a furnizorului sau destinatarului serviciilor.

În această situație furnizarea serviciilor se realizează prin informații, oferte de servicii acceptate, consultații etc., realizate prin intermediul mijloacelor de comunicare: poștă, telefon, telegrama, publicitate etc.

Și această modalitate de realizare a liberei circulații a serviciilor beneficiază de protecție jurisdicțională comunitară, fiind interzise restricțiile impuse atât de statul furnizorului, cât și de statul destinatarului serviciilor. Restricțiile admise sunt aceleași ca și în cazul liberei circulații a serviciilor active.

¹⁰ C.J.C.E. - Hotărârea din 15 martie 1994, Comisia c. Spaniei;

7. Libera circulație a capitalurilor.

În prezent, prevederile consacrate *liberei circulații a capitalurilor* sunt cuprinse în Capitolul IV, intitulat „*Capitalurile și plățile*” din TFUE, respective în articolele 63-66. Tratatul reglementează în mod distinct *plățile curente și circulația capitalului*.

Conform art. 63 din TFUE (fost articol 56 TCE și fost art. 73b din TCEE):

(1) În temeiul dispozițiilor prezentului capitol, sunt interzise orice restricții privind circulația capitalurilor între statele member, precum și între statele member și țările terțe.

(2) În temeiul dispozițiilor prezentului capitol, sunt interzise orice restricții privind plățile între statele member, precum și între statele member și țările terțe.

Circulația capitalurilor include acea deplasare a lor ce presupune operațiuni financiare care au legătură cu investirea fondurilor respective și nu cu remunerările pentru anumite servicii. Libera circulație a capitalurilor trebuie să fie deci justificată de necesitatea efectuării de investiții pe piața comunitară, fără nici un fel de restricții, astfel încât să poată contribui la îndeplinirea obiectivelor din Tratat privind dezvoltarea armonioasă și echilibrată a activităților economice, o creștere durabilă și neinflaționistă, un ridicat nivel de folosire a forței de muncă, etc.

S-a stabilit de către Curtea de Justiție că „transferul fizic de bancnote nu poate fi deci clasificat ca o deplasare de capital când transferul în cauză corespunde unei obligații de plată rezultând dintr-o tranzacție implicând circulația mărfurilor și serviciilor”, iar „transferurile în legătură cu turismul ori cu călătoriile în scopuri de comerț, educație ori tratament medical constituie plăți și nu o deplasare a capitalului, chiar dacă ele sunt efectuate prin intermediul transferului fizic de bancnote”

Pentru a se asigura *libera circulație a capitalurilor*, pe lângă garantarea unor investiții directe și neîngrădite, trebuie să se procedeze la eliminarea restricțiilor la emiterea de acțiuni, favorizarea creditelor, eliminarea taxelor și impozitelor asupra beneficiilor capitalului, asupra tranzacțiilor cu capital, etc.

Libertatea de circulație a capitalurilor se referă la cumpărarea și subscrierea de instrumente financiare, virări de conturi în vederea unor plasamente, subscripții la un împrumut, investiții imobiliare în alte state membre, transferuri bazate pe contracte de asigurare, credite comerciale pe termen lung, ș.a.

Prin art. 73 B, par.1, se interzic, în cadrul dispozițiilor Cap. IV, orice restricții la circulația capitalurilor între statele membre și între statele membre și țările terțe.

Din jurisprudența Curții de Justiție, rezultă că aceasta a dat o largă interpretare *principiului liberei circulații a capitalurilor*, fiind considerate contrare dispozițiilor Tratatului următoarele:

- legislația națională care permite organelor fiscale să perceapă o taxă de 0,8% din valoarea împrumutului subscris de către un rezident față de un creditor nerezident;
- necesitatea obținerii unei autorizații pentru a dobândi reședință temporară în Tirol (Austria), dacă eliberarea acestei autorizații este discreționară;
- un regim de autorizare prealabilă pentru anumiți investitori străini direcți în Franța, în măsura în care criteriile aplicate sunt incerte;
- prevederea legală olandeză care condiționează acordarea unei exonerări la plata impozitului anual pe dividendele vărsate acționarilor de condiția ca dividendele să fie vărsate de societățile care își au sediul în Olanda;
- legislația națională care instituie o dispensă doar pentru cetățenii proprii de a putea obține un imobil într-o zonă de importanță militară;
- interdicția impusă rezidenților belgieni de a participa la un împrumut însoțit de un avantaj fiscal, emis în afara țării, de către trezoreria belgiană.

Au mai fost considerate, de asemenea, ca reprezentând obstacole la libera circulație a capitalurilor obligația de a depune în păstrare la o bancă titlurile străine și obligația de a înscrie o ipotecă în registrul funciar în moneda națională.

Derogările de la principiul liberei circulații a capitalurilor sunt prevăzute de art.58 paragraful 1 al Tratatului CE, care menționează că dispozițiile art.56 din Tratat nu aduc atingere dreptului statelor membre:

- a) de a aplica dispozițiile pertinente din legislația proprie care stabilesc o distincție între contribuabilii care nu se află în aceeași situație în ceea ce privește reședința lor sau locul unde capitalurile sunt investite;
- b) de a lua toate măsurile indispensabile pentru a preveni infracțiunile la legile și regulamentele proprii în materie fiscală sau în materia controlului stabilimentelor financiare, de a stabili proceduri de declarare a mișcărilor de capitaluri în scopul

informării administrative sau statistice sau de a lua măsuri justificate de motive de ordine publică sau securitate publică;

- c) de a aplica restricții în materia dreptului de stabilire pe teritoriul lor a persoanelor provenind din alte state membre, în măsura în care aceste restricții sunt compatibile cu dispozițiile Tratatului CE și nu reprezintă restricții deghizate la libera circulație a persoanelor sau a capitalurilor.

Curtea de Justiție a stabilit, de exemplu, că aplicarea unei taxe de timbru asupra împrumuturilor aflate la originea circulației unor capitaluri este permisă, deoarece ea urmărește să asigure egalitatea impozitării.

În ceea ce privește măsurile justificate pe motive de ordine publică sau de securitate publică, instanța comunitară a stabilit că doar simpla invocare a unor astfel de motive nu este suficientă pentru a justifica luarea unor măsuri restrictive, fiind necesară o amenințare reală și suficient de gravă pentru a nu se respecta libertatea de circulație a capitalurilor.

Art.57 din Tratatul CE prevede că libera circulație a capitalurilor nu împiedică menținerea de către statele membre față de statele terțe a unor măsuri comunitare sau naționale restrictive, ce erau în vigoare la 31 decembrie 1993, atunci când în cauză sunt investițiile directe, inclusiv investiții imobiliare, prestări de servicii financiare sau emiterea de titluri pe piața capitalurilor. În astfel de situații, la propunerea Comisiei, Consiliul poate lua, cu majoritate calificată, măsuri referitoare la circulația capitalurilor provenind sau care au ca destinație statele terțe.

Art.59 din Tratatul CE prevede că, în cazuri excepționale, atunci când circulația capitalurilor care provin sau care au ca destinație statele terțe provoacă sau amenință cu provocarea unor dificultăți grave în funcționarea Uniunii economice și monetare, Consiliul, pe baza propunerii Comisiei și după consultarea Băncii Centrale Europene, poate lua, cu majoritate calificată și pentru o perioadă de maxim 6 luni, măsuri de apărare strict necesare față de aceste state terțe.

Art.60 din Tratat stabilește că măsuri urgente pot fi luate de către Consiliu și în cazul întreruperii sau reducerii relațiilor economice ale Uniunii cu un stat terț, dacă această întrerupere sau reducere a fost decisă în cadrul politicii externe și de securitate comună.

De asemenea, oricare dintre statele membre, pentru motive de urgență sau pentru rațiuni politice grave, poate lua unele măsuri unilaterale împotriva unui stat terț care restricționează libera circulație a capitalurilor, cu condiția să informeze despre aceste măsuri, atât Comisia, cât și celelalte state membre, până cel târziu în data intrării în vigoare a măsurilor în cauză. Într-o astfel de situație, Consiliul, în urma propunerii Comisiei, poate decide cu majoritate calificată ca statul membru în cauză să modifice ori să anuleze măsurile luate.

Bibliografie

1. Daniel Șandru- Societățile comerciale în Uniunea Europeană, Editura Universitară, București, 2006;

2. Daniel Șandru, Drept comunitar, Integrare Europeană- Impactul asupra schimburilor comerciale europene și mondiale, Editura Universitară, București, 2007.
3. Augustin Fuerea - Drept comunitar al afacerilor, Editura Universul Juridic, București, 2006;
4. Crina Mihaela Letea - Dizolvarea și lichidarea societăților comerciale, Editura Hamangiu, București, 2008;
5. Stanciu D . Cărpenu - Drept comercial român, Editura Juridică, București, 2008;
6. Ana-Maria Lupulescu- Reorganizarea societăților comerciale în contextul integrării Europene, Editura Wolters Kluwer, România, 2008;
7. Răducan OPREA, Dreptul european al afacerilor, Galați, University Press, 2010;
8. Aurelian Gherghe, Drept internațional privat, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
9. Aurelian Gherghe, Efectele neexecutării contractelor sinalagmatice, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
10. Aurelian Gherghe, Teoria conflictelor de legi în noul Cod Civil, Ed. Coresi, București, 2012.